

А. В. Коваленко, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка, м. Івано-Франківськ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3665-0147>
email: new4or@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ЗБИРАННЯ, ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Мета статті – сформулювати, застосовуючи комплексний підхід, процесуальні, організаційні й тактичні засади взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні. **Методологія.** Методологічну основу пропонованого дослідження формують діалектичний підхід, низка загальнонаукових і комплекс власне юридичних методів наукового пошуку: формально-юридичний, формально-логічний, системно-структурний, метод моделювання, діяльнісний та прагматологічний підходи, прийоми формальної логіки тощо. **Наукова новизна.** Уперше в Україні в результаті комплексного дослідження процесуальних, організаційних і тактичних засад узагальнено досвід взаємодії органів досудового розслідування зі ЗМІ в межах доказової діяльності в кримінальному провадженні. **Висновки.** Констатовано, що основними напрямками взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні є отримання вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення з повідомлень чи публікацій засобів масової інформації, використання під час досудового розслідування матеріалів журналістських розслідувань, поширення інформації про розшукуваних осіб та розшукувані речі, розповсюдження запитів про пошук очевидців кримінально-релевантних подій та інших потенційних свідків, а також організація й проведення тактичних операцій із залученням засобів масової інформації. Засвідчено, що публікації та повідомлення засобів масової інформації можуть бути належними джерелами вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення та підставами до початку досудового розслідування. Уповноважені особи можуть отримати такі відомості під час ознайомлення з відповідними публікаціями (самостійне виявлення) чи внаслідок звернення журналістів. Для первинного закріплення цю вихідну інформацію вносять до Єдиного реєстру досудових розслідувань, після чого її перевіряють під час досудового розслідування. Доказове значення може бути надане відомостям, опублікованим ЗМІ за результатами журналістських розслідувань щодо кримінальних правопорушень. Для використання таких даних необхідно встановити контакт з авторами матеріалу, редакцією, учасниками й фігурантами розслідування (організаційна складова їх використання) та отримати, перевірити й легалізувати інформацію, зібрану журналістами (процесуально-тактична складова). Наголошено, що ЗМІ є ефективним засобом поширення інформації про розшукуваних осіб та розшукувані речі, запитів про пошук очевидців кримінально-релевантних подій та інших потенційних свідків. За названого напрямку взаємодії ЗМІ не виступають джерелом криміналістично значущої інформації, а є лише інструментом пошуку інших джерел цих відомостей. Рекомендовано організувати таку взаємодію, встановлюючи постійні робочі контакти з журналістами. Представники ЗМІ можуть залучатися до організації та реалізації тактичних операцій із метою правомірного психологічного впливу на учасників кримінального провадження, трансформованого в тактичний прийом, документування проявів кримінально протиправної діяльності тощо. При цьому перспективним є розроблення практично орієнтованих рекомендацій для працівників правоохоронних органів і журналістів щодо ефективної взаємодії під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Ключові слова: кримінальне провадження; доказування; взаємодія; засоби масової інформації; журналістське розслідування; тактична операція.

Вступ

Національна поліція та інші правоохоронні органи України ґрунтують свою діяльність на заходах партнерства та широкої взаємодії з громадськістю. Тому використання можливостей засобів масової інформації чи не найефективніший напрям організації такої взаємодії. Саме через ЗМІ найбільш широко реалізуються гарантоване Кон-

ституцією України право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, законодавчо закріплене право на доступ до публічної інформації. Засоби масової інформації також є важливим механізмом реалізації кримінальних процесуальних засад публічності та гласності.

Водночас різноманітні напрями й форми взаємодії уповноважених осіб зі ЗМІ можуть сприяти

отриманню орієнтувальної та доказової інформації в кримінальному провадженні. Приміром, повідомлення у ЗМІ часто виступають джерелами вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення та приводами до початку кримінальних проваджень; журналісти незрідка достатньо ефективно збирають криміналістично значущу інформацію в межах журналістських розслідувань; ЗМІ можна послуговуватися для розшуку осіб і пошуку потенційних очевидців кримінальних правопорушень тощо.

Проблеми взаємодії правоохоронних органів із громадськістю та засобами масової інформації досліджували, зокрема, О. М. Бандурка, В. П. Бахін, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, А. В. Даніель, Є. В. Зозуля, М. В. Салтевський, В. М. Сущенко, В. Ю. Щепітько. Сьогодні науковці та практики, плідно працюючи в окресленому напрямі, висвітлюють такі його аспекти, як інструментарій сучасної розслідувальної журналістики: особливості використання (But, & Liubchenko, 2019); нові форми журналістського розслідування в ХХІ ст.: найближчі майбутні виклики (Yaroshchuk, 2019); окремі напрями покращення взаємодії ЗМІ з правоохоронними органами в запобіганні злочинності в інформаційній сфері (Bodunova, 2020); суспільна значущість журналістських телевізійних розслідувань (Harmatii, 2020); правові засади діяльності судових репортерів у світлі судової практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у Страсбурзі (Kakareko, & Sobczak, 2020); дві моделі журналістики – в умовах бойових дій та діяльності поліції (Konieczny, 2020a); питання визначення та нормативного змісту «чутливих персональних даних» (Lytvynenko, 2020); Європейська директива щодо захисту викривачів: законодавчий бар'єр між журналістами та їхніми джерелами? (Šerpec, Stajnko, Avsec, Dugar, Šuta, & Žilič Fišer, 2020); розслідувальна журналістика в Україні та її впливи (Starkova, & Yaresko, 2020); застосування стандартів доказування у кримінальному провадженні (Horodetska, 2021); форми і принципи взаємодії Національної поліції та засобів масової інформації (Shnurko, 2021a, 2021b); взаємодія органів Національної поліції України із засобами масової інформації, громадськістю, державними органами й недержавними структурами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі (Sevruk, 2021); принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства в діяльності Національної поліції України: генеза становлення та напрями реалізації (Zozulia, 2021); деякі питання обмеження таємниці досудового розслідування в роботі ЗМІ (Diachkova, Sydoruk, & Lepetukha, 2022). Проте

бракує ґрунтовних досліджень проблем взаємодії органів досудового розслідування зі ЗМІ саме під час здійснення доказової діяльності.

Отже, слід наголосити, належна взаємодія уповноважених осіб є запорукою ефективного та успішного досудового розслідування кримінальних правопорушень. На розвиток цієї тези, що тривалий час не викликає заперечень у наукових колах і серед практиків, активно досліджуються питання визначення правових засад і тактичних аспектів взаємодії під час досудового розслідування. Утім, проблеми взаємодії правоохоронних органів із засобами масової інформації, зокрема й у межах доказової діяльності, організаційні прогалини такої взаємодії (Bodunova, 2020, s. 7) вивчені недостатньо, що й зумовлює актуальність обраної тематики, визначаючи напрями подальших наших розвідок.

Мета й завдання дослідження

Мета статті – сформулювати, застосовуючи комплексний підхід, процесуальні, організаційні й тактичні засади взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні, надати обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення окресленого напрямку діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

виокремити основні напрями взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні;

конкретизувати можливості отримання та закріплення вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення із повідомлень чи публікацій ЗМІ;

розкрити організаційні та процесуально-тактичні складові використання під час досудового розслідування матеріалів журналістських розслідувань;

схарактеризувати можливості поширення через ЗМІ інформації про розшукуваних осіб;

окреслити основні засади організації тактичних операцій із залученням ЗМІ.

Виклад основного матеріалу

Правоохоронні органи, розслідуючи кримінальні правопорушення, активно взаємодіють із засобами масової інформації в різноманітних напрямках. Серед них, вважають науковці (in particular Stetsenko, 2006, s. 183), ефективними для використання ЗМІ в діяльності органів досудового розслідування є: формування належної громадської думки; розшукова діяльність; виявлення

кримінальних правопорушень; подолання протидії розслідуванню; виявлення таємних комунікацій учасників організованих груп, злочинних організацій, членів терористичних груп чи організацій. Очевидно, цей перелік згодом розширюватиметься. Проте, убачається, ґрунтовного розгляду потребують можливості взаємодії зі ЗМІ в межах доказової діяльності.

До основних напрямів взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні варто віднести такі.

1. *Отримання вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення з повідомлень чи публікацій засобів масової інформації.* Вихідними даними про ознаки кримінального правопорушення можна вважати отриману уповноваженою особою із належного джерела інформацію, що вказує на можливе вчинення передбаченого КК України діяння, на підставі якої приймають рішення про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) і початок досудового розслідування кримінального правопорушення, так само висувають первинні версії та визначають послідовність дій для їх перевіряння.

Як слушно зазначає М. С. Городецька, «для початку кримінального провадження достатньо найнижчого рівня підозри – підозри факту вчинення кримінального правопорушення» (Horodetska, 2021, s. 72). Приводом для прийняття такого процесуального рішення виступає інформація про діяння, що містить ознаки передбаченого Особливою частиною КК України правопорушення, за умови, що вона була отримана із належного джерела.

Відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР і розпочати розслідування. Отже, належними джерелами вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення можна вважати заяву потерпілого, повідомлення від заявника (крім діянь, передбачених ст. 477 КПК України) та самостійне виявлення ознак уповноваженою особою (аналогічно за винятком ознак діянь, передбачених ст. 477 КПК України). Тобто інформацію ЗМІ про ознаки кримінального правопорушення уповноважені особи можуть отримати під час ознайомлення з відповідними публікаціями (самостійне виявлен-

ня) чи внаслідок звернення журналістів до правоохоронців із повідомленнями про виявлені ними факти вчинення кримінально караних діянь.

Для первинного закріплення цю вихідну інформацію вносять до ЄРДР. Потім у межах досудового розслідування її перевіряють, підтверджують чи спростовують зібраними стороною обвинувачення доказами. Після внесення відомостей до ЄРДР та отримання доручення про проведено досудового розслідування уповноважена особа має: у невідкладних випадках провести огляд місця події (за даними з публікації чи повідомлення від журналістів); оглянути вебсторінку, відео-, аудіо- чи друкований документ, що містить публікацію; допитати журналіста-заявника як свідка чи здійснити спробу зв'язатися з журналістами-авторами публікації; встановити особу та допитати осіб, які надавали коментарі журналістам у публікації тощо.

Як приклад такого напряму взаємодії науковці (Mozol, Balaban, Kryzhanovskiy, Oliinyk, & Babiak, 2021, p. 232) розглядають внесення до ЄРДР відомостей про факти кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин за даними, зокрема, таких програм, як «Схеми: корупція в деталях» і «Бігус.info», у яких журналісти висвітлювали механізм незаконних операцій із землею, а також основних їх учасників.

2. *Використання під час досудового розслідування матеріалів журналістських розслідувань щодо кримінальних правопорушень.* Розслідування є популярним жанром журналістської творчості. Водночас такі матеріали достатньо часто спрямовані на викриття та висвітлення ознак саме кримінально караних діянь. В. М. Суценок, аналізуючи діяльність із поширення специфічної інформації на суміжжі таких наук, як журналістика, криміналістика та кримінальне процесуальне право, вважає, що «під журналістським розслідуванням слід розуміти професійну діяльність журналіста (кореспондента), який за дорученням ЗМІ або з власної ініціативи здійснює методами і засобами, дозволеними чинним законодавством України і нормами професійної журналістської етики, збір інформації щодо конкретної події (умов, обставин, учасників і свідків) протиправної поведінки окремих осіб для своєчасного і добросовісного інформування суспільства та надання інформаційної допомоги органам досудового слідства у розслідуванні такої події з метою публічного захисту конституційних прав та інтересів людини і громадянина» (Sushchenko, 2011, s. 28). Такі розслідування відрізняються від звичайних публікацій про факти вчинення правопорушень більш високим рівнем опрацювання джерел, обсягом зібраних й оприлюднених даних, ступенем

реалізації кримінально протиправних задумів на момент публікації тощо.

Журналістські розслідування можуть здійснювати паралельно з офіційним досудовим розслідуванням, а також спрямовувати на латентні (невідомі правоохоронним органам) кримінальні правопорушення, коли результати розслідування, які оприлюднили кореспонденти, можуть стати приводом для прийняття рішення про початок досудового розслідування з подальшим закріпленням вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення (послідовність дій у цьому разі описано вище).

У межах діяльності уповноважених осіб із використання під час досудового розслідування матеріалів журналістських розслідувань, убачається, слід вирізняти організаційну (встановлення контакту з авторами матеріалу, редакцією, учасниками й фігурантами розслідування) і процесуально-тактичну (отримання, перевірка та надання доказового значення відомостям, зібраним журналістами) складові.

Для реалізації організаційної насамперед потрібно дослідити публікації за результатами журналістського розслідування та з'ясувати: 1) які діяння висвітлюють журналісти, якою може бути попередня кваліфікація таких діянь, чи достатньо опублікованих ЗМІ даних для внесення відомостей до ЄРДР; 2) чи внесені такі відомості до ЄРДР, якщо ні – вирішити питання про доцільність їх внесення та початок досудового розслідування; 3) хто із журналістів здійснював розслідування та брав участь у підготовці публікацій, працівниками яких ЗМІ вони є, працюють у штаті чи виконують редакційні завдання поза штатом; 4) скільки матеріалів було опубліковано за фактом розслідування, у яких формах та на яких платформах, чи планують журналісти (зважаючи на публікації) і далі розробляти та публікувати матеріали про розслідувані діяння; 5) які факти, що стосуються кримінального правопорушення, були опубліковані, якими є джерела цих даних, чи посилаються журналісти на конкретні документи, публікації, свідчення певних осіб тощо.

Після первинного вивчення журналістських матеріалів обов'язково потрібно зробити спробу встановити контакт з авторами публікацій, редакцією та керівництвом ЗМІ. Зволікання за таких обставин може призвести до неконтрольованого поширення ЗМІ чутливих для досудового розслідування відомостей, інформування правопорушників про стан розслідування, наразити на небезпеку чи ретравмувати потерпілих тощо. На наявності таких ризиків наголошують як вітчизняні, так і зарубіжні представники жанру журналістських розслідувань (Biel, Burmahin, Patora, &

Khomenok, 2013, s. 121, 124; Ruffio, & Hubé, 2022, p. 78). Утім, через високий суспільний інтерес і можливі негативні наслідки розголошення чутливої (Lytvynenko, 2020) інформації журналісти можуть бути зацікавлені у співпраці з правоохоронними органами (Konieczny, 2020a, p. 287).

Прізвища та імена, певні контактні дані авторів розслідування, як правило, зазначають у тексті публікації (проте незрідка трапляються й анонімні матеріали), а контактні дані редакції – на сайтах, у соціальних мережах ЗМІ, на титульних сторінках друкованих видань тощо. Подальший порядок дій залежить від бажання авторів журналістського розслідування співпрацювати з правоохоронними органами. Для встановлення психологічного контакту з журналістами доцільно під час спілкування наголосити на значущості їх роботи, важливості зібраної ними інформації для встановлення винних та притягнення їх до відповідальності, а також роз'яснити тактичні й процесуальні ризики, пов'язані з публічним поширенням або приховуванням від правоохоронних органів криміналістично значущої інформації тощо. У разі успішного встановлення контакту потрібно допитати авторів журналістського розслідування як свідків, отримати зібрані ними речі й документи та надати їм доказового значення (послідовність дій описано вище). Якщо журналісти відмовляються взаємодіяти з органом досудового розслідування, їх також можуть викликати для допиту, а зібрані ними матеріали вилучити в порядку тимчасового доступу до речей і документів чи обшуку. Крім того, журналісти-розслідувачі можуть бути попереджені про кримінальну відповідальність за розголошення даних досудового розслідування (ст. 387 КК України). Водночас варто зважати (Kakareko, & Sobczak, 2020, p. 800) на сталу практику ЄСПЛ, відповідно до якої опублікування журналістами відомостей досудового розслідування не може визнаватися кримінальним правопорушенням, якщо публічний інтерес до таких даних переважає негативні наслідки їх розголошення.

Після встановлення контакту з авторами журналістського розслідування доцільно встановити контакт і з його учасниками – особами, які давали коментарі, ділилися інформацією з журналістами тощо з метою їх допиту, витребування чи отримання від них речей і документів. Утім в опублікованих матеріалах відомості про таких осіб здебільшого не розкриваються. Науковці (Šerect et al., 2020, p. 1529) наголошують, що розкриття даних інформаторів і викривачів стримує їх від спілкування з журналістами, негативно впливає на свободу ЗМІ та фундаментальне право громадян отримувати та поширювати інформацію.

Відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 65 КПК України журналістам як свідкам гарантовано імунітет. Вони не можуть бути допитані про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації, а отже можуть законно відмовитися розкривати дані своїх інформаторів. У такому разі варто попросити журналіста самостійно зв'язатися із джерелом (інформатором) і запропонувати йому дати показання під гарантії безпеки й анонімності (зокрема й пообіцяти застосувати до них заходи забезпечення безпеки).

Після опрацювання описаних вище джерел і формування певної доказової бази уповноважені особи мають встановити контакт із фігурантами журналістського розслідування – особами, які, на думку журналістів, причетні до вчинення кримінального правопорушення. З метою первинної перевірки їх причетності згадані особи можуть бути допитані як свідки. За наявності достатніх доказів таким особам має бути повідомлено про підозру та проведено необхідні процесуальні дії для доведення їх винуватості у вчиненні кримінального правопорушення.

У межах процесуально-тактичної складової використання матеріалів журналістських розслідувань відбувається отримання та перевірка зібраних журналістами криміналістично значущих даних передбаченими кримінальним процесуальним законодавством засобами з подальшим наданням їм доказового значення. Цей процес А. В. Даніель слушно називає трансформацією отриманої журналістами непроцесуальної інформації в доказову (Daniel, 2016, s. 173), хоча, убачається, можливе також і використання терміна «легалізація матеріалів журналістського розслідування» (за аналогією з легалізацією матеріалів ОРД).

На нашу думку, у межах процесуально-тактичної складової важливо дотримуватися не тільки вимог кримінального процесуального законодавства під час легалізації зібраної журналістами інформації, а й належної послідовності роботи із джерелами такої інформації, зважаючи на тактичні ризики та потреби обґрунтування наступних тактичних і процесуальних рішень уже наявною доказовою інформацією.

Основними принципами легалізації матеріалів журналістського розслідування є збирання (отримання) опрацьованих журналістами даних із використанням передбачених законом засобів і перевіряння зібраних відомостей, зокрема й зіставляючи їх з іншими доказами в кримінальному провадженні.

Розглядаючи проблемні питання, пов'язані з використанням матеріалів журналістських розслідувань у кримінальному процесуальному доказу-

ванні, А. В. Даніель вирізняє три групи носіїв інформації, що може трансформуватися в доказову: журналіст як суб'єкт журналістського розслідування, інші особи, що є учасниками цього розслідування; документи, зібрані під час журналістського розслідування; безпосередньо опублікований у засобі масової інформації матеріал журналістського розслідування (стаття в електронній версії газети, телепередача) (Daniel, 2016, s. 174). З нашого погляду, цей перелік потрібно дещо розширити та впорядкувати, зважаючи на тактичні міркування.

Пропонуємо такий порядок отримання та легалізування матеріалів журналістських розслідувань за ознаками кримінально караних діянь:

1) дослідження оригінальної публікації за результатами журналістського розслідування зі складанням протоколу огляду документа (також й електронного). Результати такого огляду можуть бути використані для обґрунтування подальших процесуальних і тактичних рішень, зокрема проведення огляду місця події, виклику авторів, учасників та фігурантів журналістського розслідування (як зазначалося вище, осіб, які, на думку журналістів, причетні до вчинення кримінального правопорушення) для проведення допиту, виступу речей і документів тощо;

2) огляд описаного, дослідженого чи згаданого журналістами в матеріалах розслідування місця події. Якщо журналісти в публікації зазначають місце вчинення кримінального правопорушення чи локалізації його слідів, такі об'єкти мають бути оглянуті за правилами огляду місця події з належним фіксуванням усієї наявної криміналістично значущої інформації;

3) дослідження та фіксування розміщених у публічному доступі документів чи інших даних, на які посилаються журналісти в публікації. Одним із ключових методів журналістських розслідувань є OSINT (open source intelligence – розвідка, пошук даних із відкритих джерел) (Starkova, & Yaresko, 2020, s. 225). Фахівці наголошують (Müller, & Wiik, 2021, p. 2), що журналісти, насамперед розслідувачі, сьогодні здатні легко опрацювати величезний обсяг відкритого матеріалу, зокрема й з використанням сучасних технічних можливостей. Відповідні публічно доступні відомості можуть бути допустимими доказами в кримінальному провадженні за умови їх належного закріплення. Для цього уповноваженим особам доцільно оглянути вебсторінки, профілі в соціальних мережах, інші джерела, на які посилалися журналісти, надіслати власні запити до державних органів, підприємств й організацій, до яких зверталися розслідувачі, тощо;

4) допит авторів журналістського розслідування як свідків (зважаючи на обмеження, передбачені п. 6 ч. 2 ст. 65 КПК України). Такі особи

можуть повідомити дані про первинне виявлення ознак кримінального правопорушення, відомі їм обставини кримінально караного діяння, у межах журналістського розслідування заходи, поведінку учасників і фігурантів журналістського розслідування тощо;

5) отримання, огляд і долучення до матеріалів провадження речей та документів, які журналісти готові передати представникам сторони обвинувачення (фото-, відео-, аудіоматеріали, створені журналістами, отримані ними речі та документи тощо). Водночас обов'язково з'ясовують спосіб отримання журналістами таких об'єктів, допитують осіб, які їх передавали представникам ЗМІ, перевіряють автентичність відповідних речей і документів, зокрема й призначаючи необхідні судові експертизи. Варто зазначити, що ця складова легалізації матеріалів журналістського розслідування є найбільш складною та потребує додаткового наукового обґрунтування;

6) вилучення речей і документів, які журналісти не готові передавати, на підставі ухвали слідчого судді в порядку отримання тимчасового доступу або проведення обшуку;

7) допити як свідків потерпілих чи підозрюваних осіб, що брали участь або фігурували у журналістському розслідуванні. При цьому слід наголосити, що особам, яким завдано моральної, фізичної або майнової шкоди таким кримінальним правопорушенням, статус потерпілого може бути наданий тільки за їх письмовою згодою (ч. 7 ст. 55 КПК України).

Кожен матеріал журналістського розслідування перед використанням у кримінальному провадженні має оцінюватися щодо його належності, допустимості та достовірності. Уповноважені особи повинні у кожному випадку з'ясовувати, чи були такі відомості отримані законно та чи існує кримінальний процесуальний механізм повторного збирання таких даних або легалізації готових матеріалів ЗМІ. Очевидно, що не всі інструменти та результати журналістських розслідувань можуть бути адаптовані до вимог процесуального законодавства. Зокрема, журналісти-розслідувачі незрідка застосовують сумнівний з етичного погляду метод провокації, що до того ж може нести серйозні правові ризики (But, & Liubchenko, 2019, s. 180). Акумуляовані журналістами відомості про обставини кримінального правопорушення, що не вдасться легалізувати, набуватимуть статусу орієнтувальної інформації. Такі дані відповідно до ст. 94 КПК України не можуть використовуватися для обґрунтування процесуальних рішень, проте на їх основі слідчий, дізнавач, прокурор здатні висувати й пріоритезувати робочі версії під час досудового розслідування.

3. *Поширення інформації про розшукуваних осіб та розшукувані речі, розповсюдження запитів про пошук очевидців кримінально-релевантних подій та інших потенційних свідків.* Нові й традиційні засоби масової інформації здатні швидко поширювати серед населення інформацію, яку надають правоохоронні органи. Такі можливості регулярно використовують на практиці. Зокрема, використання ЗМІ засвідчило свою ефективність під час організації розшукової роботи. До провідних засобів масової інформації для опублікування можуть подаватися дані про осіб, які переховуються від органів досудового розслідування чи суду, а також безвісти зниклих осіб, невпізнаних трупів тощо (Sevruk, 2021, s. 176). Крім того, ефективним є розповсюдження запитів про пошук очевидців розслідуваних подій та інших осіб, яким відомі обставини, що підлягають з'ясуванню в кримінальному провадженні.

Проте варто наголосити, що за названого напряму взаємодії ЗМІ не виступають джерелом криміналістично значущої інформації, а є лише інструментом пошуку інших джерел цих відомостей. Оптимальним способом організації такої взаємодії убачається налагодження постійних робочих контактів між органами досудового розслідування та регіональними й всеукраїнськими ЗМІ. Так, у Польщі аналогічні завдання виконують пресслужби поліції, які доносять необхідні позиції поліції до ЗМІ і допомагають уникнути витоків інформації (Konieczny, 2020b, p. 554). За відсутності налагоджених контактів можливе надіслання до редакцій ЗМІ індивідуальних запитів на поширення наданої правоохоронними органами інформації.

4. *Організація та проведення тактичних операцій із залученням засобів масової інформації.* У таких випадках ЗМІ використовують для поширення серед необмеженого кола осіб певних відомостей, зважаючи на те, що їх отримують і правопорушники.

Зазвичай особи, які вчинили кримінальні правопорушення, не тільки намагаються сховатися чи замаскуватися, а й пильно спостерігають за результатами розслідування, повідомленнями про його перебіг у засобах масової інформації. Тому науковці (Horbanov, & Kuznietsov, s. 66–67) пропонують використовувати можливості ЗМІ, зокрема пресконференції, як елемент тактичної операції для надання інформаційного поштовху, щоб правопорушники або їхні співники проявили чи виказали себе, вчинили дії, які допоможуть їх встановити, знайти та затримати. Ю. В. Стеценко, працюючи над створенням криміналістичної концепції використання засобів масової інформації, виокремив основні види тактичних прийомів, пов'язаних із використанням повідомлень ЗМІ під час розслідування кримінальних правопорушень. Серед них

(Stetsenko, 2006, s. 186): тактичні прийоми, пов'язані з використанням правомірною психологічного впливу на підозрюваного або обвинуваченого; спрямовані на активізацію вольових якостей учасників кримінального процесу; на формування у правопорушника помилкового уявлення про перебіг досудового розслідування; на запобігання та подолання протидії розслідуванню.

Крім того, на практиці незрідка застосовують можливості ЗМІ для імітування обстановки злочину. Інценування вбивства Аркадія Бабченка у травні 2018 р. – яскравий приклад такої негласної слідчої (розшукової) дії. Тоді відомості про загибель журналіста були поширені через засоби масової інформації для формування у замовника досягання впевненості в його успішності.

На відміну від описаних вище можливостей поширення через ЗМІ правдивої інформації проведення тактичних операцій із залученням журналістів потребує більш ретельної підготовки й планування. При цьому з метою запобігти витоків інформації під час цілеспрямованого поширення викривленої інформації засоби масової інформації можуть використовуватися втемну. Після завершення реалізації тактичної операції рекомендується коротко повідомити залучені ЗМІ про те, що їх використано з метою викриття правопорушників.

Наукова новизна

Уперше в Україні в результаті комплексного дослідження процесуальних, організаційних і тактичних засад узагальнено досвід взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації в межах доказової діяльності в кримінальному провадженні.

Висновки

1. Основними напрямками взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні є отримання вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення з повідомлень чи публікацій засобів масової інформації, використання під час досудового розслідування матеріалів журналістських розслідувань, поширення інформації про розшукуваних осіб та розшукувані речі,

розповсюдження запитів про пошук очевидців кримінально-релевантних подій та інших потенційних свідків, а також організація й проведення тактичних операцій із залученням засобів масової інформації.

2. Публікації та повідомлення засобів масової інформації можуть бути належними джерелами вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення та підставами до початку досудового розслідування. Уповноважені особи можуть отримати такі відомості під час ознайомлення з відповідними публікаціями (самостійне виявлення) чи внаслідок звернення журналістів. Для первинного закріплення цю вихідну інформацію вносять до ЄРДР, після чого її перевіряють під час досудового розслідування.

3. Доказове значення може бути надане відомостям, опублікованим ЗМІ за результатами журналістських розслідувань щодо кримінальних правопорушень. Для використання таких даних необхідно встановити контакт з авторами матеріалу, редакцією, учасниками й фігурантами розслідування (організаційна складова їх використання) та отримати, перевірити й легалізувати інформацію, зібрану журналістами (процесуально-тактична складова).

4. ЗМІ є ефективним засобом поширення інформації про розшукуваних осіб та розшукувані речі, запитів про пошук очевидців кримінально-релевантних подій та інших потенційних свідків. За названого напрямку взаємодії ЗМІ не виступають джерелом криміналістично значущої інформації, а є лише інструментом пошуку інших джерел цих відомостей. Рекомендовано організувати таку взаємодію, встановлюючи постійні робочі контакти з журналістами.

5. Представники ЗМІ можуть залучатися до організації та реалізації тактичних операцій із метою правомірною психологічного впливу на учасників кримінального провадження, трансформованого в тактичний прийом, документування проявів кримінально протиправної діяльності тощо.

Перспективним є розроблення практично орієнтованих рекомендацій для працівників правоохоронних органів і журналістів щодо ефективної взаємодії під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

References

- Biel, B., Burmahin, O., Patora, T., & Khomenok, O. (2013). *Posibnyk z zhurnalistskykh rozsliduvan. Teoriia ta praktyka*. Kyiv. 190 s. [in Ukrainian].
- Bodunova, O. M. (2020). Okremi napriamy pokrashchennia vzaiedodii ZMI iz pravookhoronnymy orhanamy u zapobihanni zlochynnosti v informatsiinii sferi [Certain directions of improving the interaction of the media with law enforcement authorities in the prevention of crime in the information sphere]. *Yurydychna nauka*, 2(104), 5–10 [in Ukrainian].
- DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-104-2.01>

- But, K. O., & Liubchenko, Yu. V. (2019). Instrumentarii suchasnoi rozsliduvanoi zhurnalistyky: osoblyvosti vykorystannia [The elements of instrumentation of modern investigative journalism: classification and views of experts]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, 30(69), 4(2), 178–182 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/34>
- Daniel, A. V. (2016). Vykorystannia rezultativ zhurnalistskykh rozsliduvan u kryminalnomu protsesualnomu dokazuvanni. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 1(98), 172–179. <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/view/213> [in Ukrainian].
- Diachkova, M. O., Sydorchuk, V. V., & Lepetukha, M. V. (2022). Deiaki pytannia obmezhenntaiemnytsi dosudovoho rozsliduvannia v roboti ZMI [Some issues of restricting the secret of the pre-trial investigation in the work of the media]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 6, 407–411 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/90>
- Harmatii, O. (2020). Suspilna znachushchist zhurnalistskykh televiziinykh rozsliduvan [Social significance of journalistic tv investigations]. *Tele- ta radiozhurnalistyka*, 19, 149–157 [in Ukrainian]. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/trj.2020.19.2961>
- Horbanov, I. M., & Kuznietsov, V. V. (2018). Vykorystannia mozhlyvostei pres-konferentsii u khodi rozsliduvannia zlochyniv. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys*, 2, 64–68. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/2/19.pdf> [in Ukrainian].
- Horodetska, M. S. (2021). Zastosuvannia standartiv dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni [Application of evidence standards in criminal proceedings]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 2(2), 67–74 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-67-74>
- Kakareko, K., & Sobczak, J. (2020). Ramy prawne dzialalnosci sprawozdawcow sadowych w swietle orzecznictwa Europejskiego Trybunalu Praw Czlowieka w Strasburgu [Legal Framework for the Activity of Court Reporters in the Light of the Jurisprudence of the European Court of Human Rights in Strasbourg]. *Studia Medioznawcze*, 21(4), 798–807. DOI: <https://doi.org/10.33077/uw.24511617.ms.2020.4.321>
- Konieczny, M. K. (2020a). Two models of journalism – in conditions of military operations and police activities. *Scientific Journal of the Military University of Land Forces*, 52, (2(196)), 281–291. DOI: <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.2533>
- Konieczny, M. K. (2020b). The press officer in conditions of military and police operations. *Scientific Journal of the Military University of Land Forces*, 52, (3(197)), 546–566. DOI: <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.3925>
- Lytvynenko, A. A. (2020). Do pytannia vyznachennia ta normatyvnoho zmistu «chutlyvykh personalnykh danykh». *Naukovyi visnyk publicznego ta pryvatnoho prava*, 2, 160–172 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.2.27>
- Mozol, V., Balaban, S., Kryzhanovskiy, O., Oliinyk, Y., & Babiak, A. (2021). Interaction of the National Police with other actors in the area of criminal justice in combating criminal offences in the area of land relations. *Amazonia Investiga*, 10(47), 226–233. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.23>
- Müller, N. C., & Wiik, J. (2021). From Gatekeeper to Gate-opener: Open-Source Spaces in Investigative Journalism. *Journalism Practice*, 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1919543>
- Ruffio, C., & Hubé, N. (2022). Crime News Under Digitization Process in French and German Newsrooms: Standardization and Diversification of News under Web-First Pressure. *Media and Communication*, 10(3), 78–88. DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v10i3.5439>
- Sevruk, V. H. (2021). Vzaiemodiiia orhaniv Natsionalnoi politsii Ukrainy iz zasobamy masovoi informatsii, hromadskistiu, derzhavnymy orhanamy y nederzhavnymy strukturamy pid chas protydii zlochynam, shcho vchyniautsia orhanizovanymy hrupamy i zlochynnymy orhanizatsiiamy, yaki sformovani na etnichnii osnovi [Interaction of the bodies of the National police of Ukraine with the mass media, the public, state bodies and non-governmental structures in counteracting crimes committed by organized groups and criminal organizations formed on an ethnic basis]. *Aktualni problemy vitchyznianoii yurysprudentsii*, 3, 173–177 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15421/392168>
- Shnurko, Ya. V. (2021a). Formy vzaiemodii Natsionalnoi politsii ta zasobiv masovoi informatsii [The forms of interaction between the National police and the media]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 11, 538–540 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/139>
- Shnurko, Ya. V. (2021b). Pryntsypy vzaiemodii Natsionalnoi politsii ta zasobiv masovoi informatsii [Principles of cooperation between the National Police and the media]. *Nove ukrainske pravo*, 6, 142–147 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.6.21>
- Starkova, H. V., & Yaresko, K. V. (2020). Rozsliduvanna zhurnalistyky v Ukraini ta yii vplyvy [Investigative journalism in Ukraine and its influences]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, 31(70), 2(4), 222–228 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-4/34>

- Stetsenko, Yu. V. (2006). *Naukovo-metodychni zasady vykorystannia zasobiv masovoi informatsii pry rozsliduvanni zlochyv* [Scientific and methodic fundamentals of using of the mass media in the investigation of crimes] (Dysertatsiia kandydata yurydychnykh nauk). Akademiia advokatury Ukrainy, Kyiv. 238 s. [in Ukrainian].
- Sushchenko, V. M. (2011). Zhurnalistske rozsliduvannia pravoporushen: zahalna kharakterystyka ta poniattia z tochky zoru pravoznavstva. *Naukovi zapysky NaUKMA, Yurydychni nauky*, 116, 26–29. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2614/Sushchenko_Zhurnalistske_rozsliduvannia_pravoporushen.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
- Šepec, M., Stajanko, J., Avsec, K., Dugar, T., Šuta, Ž., & Žilič Fišer, S. (2020). The European whistleblowing directive: a legislative barrier between journalists and their sources? *Media, Culture & Society*, 42(7–8), 1528–1544. DOI: <https://doi.org/10.1177/0163443720923525>
- Yaroshchuk, O. (2019). New forms of investigative journalism in the XXI century: what to expect soon. *Visnyk of the Lviv University. Series: Journalism*, 45, 200–207. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.10002>
- Zozulia, Ye. V. (2021). Pryntsyv vzaiemodii z naseleнням na zasadakh partnerstva v diialnosti Natsionalnoi politsii Ukrainy: heneza stanovlennia ta napriamy realizatsii [The principle of cooperation with the population on the basis of partnership in the activities of the National police: genesis of formation and directions of implementation]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 2(2), 29–38 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-29-38>

Список використаних джерел

- Бель, Б., Бурмагін, О., Патора, Т., & Хоменок, О. (2013). *Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика*. Київ. 190 с.
- Бодунова, О. М. (2020). Окремі напрями покращення взаємодії ЗМІ із правоохоронними органами у запобіганні злочинності в інформаційній сфері [Certain directions of improving the interaction of the media with law enforcement authorities in the prevention of crime in the information sphere]. *Юридична наука*, 2(104), 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-104-2.01>
- Бут, К. О., & Любченко, Ю. В. (2019). Інструментарій сучасної розслідувальної журналістики: особливості використання [The elements of instrumentation of modern investigative journalism: classification and views of experts]. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 30(69), 4(2), 178–182. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/34>
- Даніель, А. В. (2016). Використання результатів журналістських розслідувань у кримінальному процесуальному доказуванні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 1(98), 172–179. <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/view/213>
- Д'ячкова, М. О., Сидорчук, В. В., & Лепетуха, М. В. (2022). Деякі питання обмеження таємниці досудового розслідування в роботі ЗМІ [Some issues of restricting the secret of the pre-trial investigation in the work of the media]. *Юридичний науковий електронний журнал*, 6, 407–411. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/90>
- Гарматій, О. (2020). Суспільна значущість журналістських телевізійних розслідувань [Social significance of journalistic tv investigations]. *Теле- та радіожурналістика*, 19, 149–157. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/trj.2020.19.2961>
- Горбаньов, І. М., & Кузнецов, В. В. (2018). Використання можливостей прес-конференцій у ході розслідування злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2, 64–68. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/2/19.pdf>
- Городецька, М. С. (2021). Застосування стандартів доказування у кримінальному провадженні [Application of evidence standards in criminal proceedings]. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*, 2(2), 67–74. DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-67-74>
- Kakareko, K., & Sobczak, J. (2020). Ramy prawne działalności sprawozdawców sądowych w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu [Legal Framework for the Activity of Court Reporters in the Light of the Jurisprudence of the European Court of Human Rights in Strasbourg]. *Studia Medioznawcze*, 21(4), 798–807. DOI: <https://doi.org/10.33077/uw.24511617.ms.2020.4.321>
- Konieczny, M. K. (2020a). Two models of journalism – in conditions of military operations and police activities. *Scientific Journal of the Military University of Land Forces*, 52, (2(196)), 281–291. DOI: <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.2533>
- Konieczny, M. K. (2020b). The press officer in conditions of military and police operations. *Scientific Journal of the Military University of Land Forces*, 52, (3(197)), 546–566. DOI: <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.3925>
- Литвиненко, А. А. (2020). До питання визначення та нормативного змісту «чутливих персональних даних». *Науковий вісник публічного та приватного права*, 2, 160–172. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.2.27>
- Mozol, V., Balaban, S., Kryzhanovskiy, O., Oliinyk, Y., & Babiak, A. (2021). Interaction of the National Police with

- other actors in the area of criminal justice in combating criminal offences in the area of land relations. *Amazonia Investiga*, 10(47), 226–233.
DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.23>
- Müller, N. C., & Wiik, J. (2021). From Gatekeeper to Gate-opener: Open-Source Spaces in Investigative Journalism. *Journalism Practice*, 1–20.
DOI: <https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1919543>
- Ruffio, C., & Hubé, N. (2022). Crime News Under Digitization Process in French and German Newsrooms: Standardization and Diversification of News under Web-First Pressure. *Media and Communication*, 10(3), 78–88.
DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v10i3.5439>
- Севрук, В. Г. (2021). Взаємодія органів Національної поліції України із засобами масової інформації, громадськістю, державними органами й недержавними структурами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі [Interaction of the bodies of the National police of Ukraine with the mass media, the public, state bodies and non-governmental structures in counteracting crimes committed by organized groups and criminal organizations formed on an ethnic basis]. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 3, 173–177.
DOI: <https://doi.org/10.15421/392168>
- Шнурко, Я. В. (2021a). Форми взаємодії Національної поліції та засобів масової інформації [The forms of interaction between the National police and the media]. *Юридичний науковий електронний журнал*, 11, 538–540.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/139>
- Шнурко, Я. В. (2021b). Принципи взаємодії Національної поліції та засобів масової інформації [Principles of cooperation between the National Police and the media]. *Нове українське право*, 6, 142–147.
DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.6.21>
- Старкова, Г. В., & Яресько, К. В. (2020). Розслідувальна журналістика в Україні та її впливи [Investigative journalism in Ukraine and its influences]. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 31(70), 2(4), 222–228.
DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-4/34>
- Стеценко, Ю. В. (2006). *Науково-методичні засади використання засобів масової інформації при розслідуванні злочинів* [Scientific and methodic fundamentals of using of the mass media in the investigation of crimes] (Дисертація кандидата юридичних наук). Академія адвокатури України, Київ. 238 с.
- Суценок, В. М. (2011). Журналістське розслідування правопорушень: загальна характеристика та поняття з точки зору правознавства. *Наукові записки НаУКМА, Юридичні науки*, 116, 26–29. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2614/Sushchenko_Zhurnalistske_rozsliduvannia_pravoporushen.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Šepes, M., Stajanko, J., Avsec, K., Dugar, T., Šuta, Ž., & Žilič Fišer, S. (2020). The European whistleblowing directive: a legislative barrier between journalists and their sources? *Media, Culture & Society*, 42(7–8), 1528–1544.
DOI: <https://doi.org/10.1177/0163443720923525>
- Yaroshchuk, O. (2019). New forms of investigative journalism in the XXI century: what to expect soon. *Visnyk of the Lviv University. Series: Journalism*, 45, 200–207.
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.10002>
- Зозуля, Є. В. (2021). Принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства в діяльності Національної поліції України: генеза становлення та напрями реалізації [The principle of cooperation with the population on the basis of partnership in the activities of the National police: genesis of formation and directions of implementation]. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*, 2(2), 29–38.
DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-29-38>

A. Kovalenko, *Cand. Sc. (Law)*,
Associate Professor of the Department
of Criminal-Law disciplines,
Luhansk State University of Internal Affairs
named after E. O. Didorenka, Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3665-0147>
email: new4or@gmail.com

INTERACTION OF THE PRE-TRIAL INVESTIGATION BODIES WITH THE MASS MEDIA DURING THE COLLECTION, INVESTIGATION AND USE OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The purpose of the article is to formulate, using a comprehensive approach, the procedural, organizational and tactical principles of cooperation of pre-trial investigation bodies with mass media during the collection, examination and use of evidence in criminal proceedings. *Methodology.* The methodological basis of the proposed research is formed by a dialectical approach, a number of general scientific and a set of specific legal methods of scientific research: formal-legal, formal-logical, system-structural, modeling method, activity and praxeological approaches, methods of formal logic, etc. *Scientific novelty.* For the first time in Ukraine, as a result of a comprehensive study of procedural, organizational and tactical principles, the experience of the cooperation of pre-trial investigation bodies with the mass media within the framework of evidentiary activities in criminal proceedings has been summarized. *Conclusions.* It was established that the main areas of cooperation of pre-trial investigation bodies with mass media during the collection, examination and use of evidence in criminal proceedings are obtaining initial information about the signs of a criminal offense from reports or publications of mass media, use of materials of journalistic investigations during pre-trial investigation, distributing information about wanted persons and wanted things, distribution of requests for the search of potential witnesses, as well as the organization and conduct of tactical operations involving mass media. It is proven that publications and reports of the mass media can be appropriate sources of initial information about the signs of a criminal offenses and grounds for starting a pre-trial investigation. Authorized persons can obtain such information when familiarizing themselves with relevant publications (self-discovery) or as a result of journalists' appeals. For initial confirmation, this information is entered into the unified register of pre-trial investigations, after which it is checked during the investigation. Evidential value may be given to information published by mass media as a result of journalistic investigations into criminal offenses. To use such data, it is necessary to establish contact with the authors of the material, editors, participants and persons involved in the investigation (organizational component) and obtain, verify and legalize the information collected by journalists (procedural-tactical component). It was emphasized that the mass media is an effective means of disseminating information about wanted persons and wanted things, requests to find eyewitnesses of criminally relevant events and other potential witnesses. In the mentioned direction of cooperation, the mass media do not act as a source of forensically significant information, but are only a tool for finding other sources of this information. It is recommended to organize such interaction by establishing permanent working contacts with journalists. Media representatives can be involved in the organization and implementation of tactical operations with the aim of legitimate psychological influence on the participants of criminal proceedings, documenting manifestations of criminal illegal activity, etc. At the same time, it is promising to develop practically oriented recommendations for law enforcement officers and journalists regarding effective interaction during pretrial investigation of criminal offenses.

Keywords: criminal proceedings; evidence; cooperation; mass media; journalistic investigation; tactical operation.

А. В. Коваленко, кандидат юридических наук,
доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин,
Луганский государственный университет внутренних дел
имени Э. А. Дидоренко, г. Ивано-Франковск
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3665-0147>
email: new4or@gmail.com

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОРГАНОВ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ СО СРЕДСТВАМИ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ ПРИ СБОРЕ, ИССЛЕДОВАНИИ И ИСПОЛЬЗОВАНИИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Цель статьи – сформулировать, применяя комплексный подход, процессуальные, организационные и тактические основы взаимодействия органов досудебного расследования со средствами массовой информации при сборе, исследовании и использовании доказательств в уголовном производстве. **Методология.** Методологическую основу предлагаемого исследования формируют диалектический подход, ряд общенаучных и комплекс собственно юридических методов научного поиска: формально-юридический, формально-логический, системно-структурный, метод моделирования, деятельностный и прагматологический подходы, приемы формальной логики и т. д. **Научная новизна.** Впервые в Украине в результате комплексного исследования процессуальных, организационных и тактических основ обобщен опыт взаимодействия органов досудебного расследования со СМИ в рамках доказательной деятельности в уголовном производстве. **Выводы.** Констатируется, что основными направлениями взаимодействия органов досудебного расследования со средствами массовой информации при сборе, исследовании и использовании доказательств в уголовном производстве является получение исходной информации о признаках уголовного правонарушения из сообщений или публикаций средств массовой информации, использование при досудебном расследовании материалов журналистских расследований, распространение информации о лицах и разыскиваемых вещах, распространение запросов о поиске очевидцев уголовно-релевантных событий и других потенциальных свидетелей, а также организация и проведение тактических операций с привлечением средств массовой информации. Установлено, что публикации и сообщения средств массовой информации могут быть надлежащими источниками исходной информации о признаках уголовного правонарушения и основаниями для начала досудебного расследования. Уполномоченные лица могут получить такие сведения при ознакомлении с соответствующими публикациями (самостоятельное выявление) или в результате обращений журналистов. Для первоначально закрепления такую информацию вносят в Единый реестр досудебных расследований, после чего ее проверяют в ходе досудебного расследования. Доказательное значение могут иметь сведения, опубликованные СМИ по результатам журналистских расследований по уголовным правонарушениям. Для использования таких данных необходимо установить контакт с авторами материала, редакцией, участниками и фигурантами расследования (организационная составляющая их использования) и получить, проверить и легализовать собранную журналистами информацию (процессуально-тактическая составляющая). Отмечено, что СМИ являются эффективным средством распространения информации о разыскиваемых лицах и разыскиваемых вещах, запросах о поиске очевидцев уголовно-релевантных событий и других потенциальных свидетелей. В этом направлении взаимодействия СМИ не выступают источником криминалистически значимой информации, а являются лишь инструментом поиска других источников подобных сведений. Рекомендуются организовывать такое взаимодействие, устанавливая постоянные рабочие контакты с журналистами. Представители СМИ могут вовлекаться в организацию и реализацию тактических операций с целью правомерного психологического воздействия на участников уголовного производства, трансформированного в тактический прием, документирования проявлений уголовно противоправной деятельности и т. д. При этом является перспективной разработка практически ориентированных рекомендаций для работников правоохранительных органов и журналистов в части эффективного взаимодействия во время досудебного расследования уголовных правонарушений.

Ключевые слова: уголовное производство; доказывание; взаимодействие; средства массовой информации; журналистское расследование; тактическая операция.